

## MUZYKA KRAJINŲ CIENIOSE Sešelių krašto muzika

„Arčiau tėvynės“ – į taip pavadintą seminarą, rengiamą kasmet nuo 1990-ųjų Lenkijoje, Olštyno vaivadijos Vengaitų (Węgaity) kaime buvome pakviesti atvykti š. m. lapkričio 6 - 11 dienomis. Kvietimą pasirašė Vengaitų teatro vadovas, režisierius Wacławas Sobaszekas – žmogus, kurio meniniai ieškojimai gana glaudžiai susiję su „Š. A.“ neseniai publikuoto Krzysztofo CZYŻEWSKIO veikla. Lietuvai atstovavome penkiese – folkloristai Eugenija Venskauskaitė, Rytis Ambrazevičius, Antanas Auskalnis, Seinuose mokytojuojanti Asta Veverskytė bei šių eilučių autorė.

Truputis istorijos. Vengaitų kaimas – tipiška Lenkijos Paežerės (Pojeziorze) arba senosios Varmijos gyvenvietė, savo likimu bei kraštovaizdžiu labai gimininga Karaliaučiaus ar Tilžės žemėms. Teatro režisierius K. Sobaszekas, jo žmona Erdmutė (teigianti savo tėvelį kilus nuo Tilžės), aktorius Wolfgangas Niklausas (gimęs Miunchene) bei jo žmona varšuvietė dailininkė Małgorzata ir visi kiti trupės dalyviai didžiuojasi sentimentais šiam apleistam, o kadaise gaubiamam mistikos kraštui. J. Bobrowskis, apie kurį šie žmonės kalba su gilia pagarba, šias vietas vadino ŠEŠELIŲ KRAŠTU. Čia 1986-aisiais ir sudygo teatro grūdas. Galima drąsiai tvirtinti, jog Vengaitų teatras – tai pirmiausia visuomeninis, humanitarinis šiuolaikinės Lenkijos reiškinys. Į ištuštėjusias trobas atsikėlė jauni inteligentai iš visos Lenkijos išsirengę jausmų namus, vėrčiasi ekologinė žemdirbystė, ėmėsi amatų. Teatras jiems tapo dvasios prieglobsčiu, klausykla, harmonijos namais. Per jo gyvenimo metus pastatyti du spektakliai. Pirmasis – pagal XX a. huculų kilmės lenkų rašytojo Stanislawo Vincenco apsakymus „Vincenzo istorijos“, antrasis (kurį patvyko pamatyti) – „Kelionė Amžinajam Atilin“, sukurtas Cz. Miloszo „Isos slėnio“, J. Bobrowskio bei viduramžių autoriaus Mikalojaus Wilkowieckio kūrinių

motyvais. Lenkija, Ukraina, Lietuva, Prūsija – štai tas paribys, kurio paikymo svarbą suvokia teatro vadovas, menotyrininkas K. Sobaszekas. Su šiuo paribiu susiję visi trupės ieškojimai.

Tik keturi teatro žmonės turi etatus. Padedant ministerijai, kitiems mokamos stipendijos, kviečiami dėsytotojai iš svetur. Pastarasis seminaras – taip pat viena iš teatro gyvavimo formų. Spektakliai, muzikavimas, pratybos, dokumentinės medžiagos studijavimas – visa tai, rengėjų manymu, geriausiai sugyvena jų teatre. Įgyvendinti kūrybinius, pedagoginius bei terapinius teatro tikslus padeda ir pats teatro pastatas (M. Niklaus projektas) – su krosnimi, lentinėmis lubomis ir aukštaskliaute sale. Jis surastas pačių artistų rankomis. K. Sobaszeko teigimu, čia neatsisėjami teatras ir muzika. Kaip kadaise žydų ir čigonų muzika dažnai vaidino „esperanto“ vaidmenį tarp tautų, taip liaudies ar senovinė muzika, jos pažinimas leidžia pajusti teatro prigimtį. Ši hipotezė nulėmė ir trupės interesus ratą: paribio kraštų kalėdų tradicijos, Kalėdų ir Velykų misterijos, vestuvių papročiai, įvairių kraštų ir tikėjimų liturginė muzika, pasaulietinė muzikinė kūryba ir t.t. Režisierius gilinasi į archainę dramaturgiją, ji domina romantizmas, neoromantizmas (S. Wyspianskis) bei šiuolaikinė poezija. Ruošiant aktorių, pasak K. Sobaszeko, siekiama, kad nebūtų mėgdžiojimo. Aktorius – tai klajūnas, svečias, stovįs ant viškelio, po atviru dangumi, su savimi turintis tik muzikos instrumentą.

Greta muzikinio rengimo, daug dėmesio skiriama kūno energetikai, balso instrumentui, kvėpavimui, ritmo pojūčiui, koordinacijai, gestui. K. Sobaszekui artimos lenkų režisieriaus M. Limanowskio idėjos. Pasak jo, muzika formuojanti aktoriaus emocijas, o be harmonijos pojūčio negalimas joks menas. Muzika turi būti mediatore, tarpininke, pagalbininke bei visa ko šaltiniu. Jos poveikis ir vaidmuo niekuo nepakeičiamas. Jos reikia klausyti, jos mokytis. Pratybos turi būti bendros, jose turi dalyvauti visa trupė su vadovu. Grigališkoji

harmonija, viduramžių kontrapunktai, XVIII ir XIX a. muzika – štai lobynas, maitinantis teatrą.

Šioms mintims atliepė ir šeimininkų surengta prezentacija, vykusi Olštyno pilyje, dabartiniame Varmijos ir možūrų muziejuje. Virtuozų trio „Sequentia“ iš Kelno, atlikusi viduramžių bažnytinės ir pasaulinės muzikos kūrinių, folkloro ansamblis iš Šipliškių (Suvalkų apskr.), vadovaujamas J. Murawskio bei vilniškio „Intako“ atstovai – R. Ambrazevičius ir E. Venskauskaitė – štai svečiai, kurių klausėsi prezentacijos žiūrovai ir dalyviai. Tiek teorinių, tiek praktinių pratybų metu pelnytai žavėtasi lietuvių pamario krašto dainomis (jos, šeimininkų prisipažinimu, sukėlusios tikrą šoką – gerąją prasme – kai dainavo Rytis Ambrazevičius). Didelio susidomėjimo susilaukė E. Venskauskaitės rodyti šokiai ir rateliai. Nuoširdžia vertėja tapo A. Veverskytė. Senovinėse Varmijos žemėse lietuviška gaida skambėjo natūraliai ir autentiškai.

Antonijus Sadūla, Vengaitų kaimo bičiulis ir kolega, stengiasi kiek galėdamas kruopščiau užfiksuoti dar gyvus šios senovinės kultūros pėdsakus. Jau devyneri metai jis fotografuoja kone kiekvieną akmenį šiose apylinkėse. Tai viena jo veiklos pusė. Antra, ir pagrindinė – teatras. Jarozelskio laikų disidentas, teatrologas, S. Wyspianskio specialistas, perversmo metu palikęs Varšuvą, atvyko į Lutrų (Lutry) kaimą ir įkūrė čia bažnytinį teatrą. Pastatė J. Tvardovskio, A. Kamienskos, K. Wojtylos (Jono Pauliaus II) kūrinių misterijų. Šiuo metu mokytoja.

Seminaro metu įstrigę išpuščiai leidžia teigti, jog gyva ir kita – ne vien mums įprasta vertelgų Lenkija. Ir nepaisant šiokios tokios ekletikos rengėjų kūrybinėse nuostatose, malonu atrasti tokią dvasingumo salelę margame civilizacijos vandenyne.

IRENA ALPERYTĖ